

Пермяков Д. С.,
здобувач вищої освіти
факультету забезпечення державної безпеки,
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Волуйко О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНДАРТИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ВІДПОВІДНИМИ НОРМАТИВАМИ КРАЇН – СТРАТЕГІЧНИХ ПАРТНЕРІВ

Як відомо, структура військового права як комплексної галузі права виступає зовнішнім вираженням системи останнього і містить у собі дві основні підсистеми: публічно-правову та приватно-правову. Публічно-правовими є відносини, пов'язані з функціонуванням Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби зовнішньої розвідки України і Державної спеціальної служби транспорту України, з оборонним плануванням, демократичним цивільним контролем тощо. Правовідносини, пов'язані з проходженням військової служби як окремого виду державної служби, та із соціально-правовим захистом військовослужбовців, є за своєю сутністю приватно-правовими.

Первинним структурним елементом військового права є військово-правова норма - санкціоноване у встановленому порядку державою в особі її компетентних органів правило поведінки, яке встановлює права та обов'язки суб'єктів військово-правових відносин та визначає юридичну відповідальність за їх порушення. Особливістю військово-правових норм є комплексний характер деяких з них: так, з елементами норм військового права в їх структурі можуть поєднуватися елементи норм конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного та інших галузей права. Базовим рівнем поєднання правових норм є інститут права - сукупність військово-правових норм, призначених для регулювання окремих якісно однорідних військово-правових відносин. Система військового права охоплює правові інститути військової служби, демократичного цивільного контролю, операційного права, правового забезпечення діяльності військ (сил) тощо.

По-друге, елементи системи права мають бути несуперечливими, внутрішньо узгодженими і взаємопов'язаними, що надає їй цілісність і

єдність.

По-третє, система права обумовлюється соціально-економічними, політичними, національними, релігійними, культурними й історичними факторами.

І, по-четверте, вона має об'єктивний характер, оскільки залежить від об'єктивно наявних суспільних відносин і не може створюватися за суто суб'єктивним розсудом людей.

Принципи системи права (або системні принципи права) мають особливе функціональне призначення - крім функцій регулювання та охорони суспільних відносин, властивих усьому праву в цілому, вони покликані забезпечувати внутрішню єдність права, встановлювати стійкі й регулярні зв'язки між правовими нормами та виконувати системоутворюючі функції. Системні принципи права відбивають об'єктивні зв'язки і закономірності розвитку права як особливого регулятора суспільних відносин, у результаті чого стають якісними характеристиками самого права.

Як уже вказувалося вище, системні принципи адміністративно-правового регулювання публічного управління сектором безпеки і оборони охоплюють загальноправові, міжгалузеві та галузеві принципи, а також принципи інститутів адміністративного права. Загальноправові принципи є системоутворюючими і переважно мають своїм джерелом норми Конституції України. В інших демократичних державах загальноправові принципи, особливо пов'язані із захистом прав і свобод людини та громадянина, знайшли своє відображення як у конституціях, так і в низці законодавчих актів [1]. У ст.11 Закону України «Про Збройні Сили України» знайшли своє відображення такі загальні принципи, як верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод [2]. У цілому до загальноправових принципів традиційно відносять принципи свободи, справедливості, рівності, гуманізму, демократизму та законності.

Міжгалузевий принцип права визначається як спільна для двох і більше галузей права основна ідея, що відображає закономірності та зв'язок розвитку суспільних відносин, нормативно закріплена в позитивному праві, що спрямовує правове регулювання і визначає сутність та соціальне призначення права. До міжгалузевих принципів права відносять принцип свободи договору, принцип розподілу влад, принцип свободи праці, принцип заборони примусової праці, принцип правового захисту підприємництва, принцип визнання і захисту рівним чином усіх форм власності, принцип презумпції невинуватості, принцип незворотності закону, більшість принципів процесуальних галузей (державної мови судочинства, змагальність, поєднання єдиноначальності та колегіальності тощо), принцип диспозитивності, принцип свободи економічної діяльності, принцип підтримки і захисту конкуренції та низку інших.

Затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 року №

121/2021 Стратегія воєнної безпеки України передбачає досягнення таких цілей реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва: «достатні оборонні спроможності держави, які в поєднанні з консолідованим міжнародним тиском на російську федерацію можуть забезпечити стримування подальшої ескалації збройної агресії проти України та відновлення її територіальної цілісності в межах державного кордону України; потужна територіальна оборона, яка у взаємодії з рухом опору сприятиме підвищенню рівня обороноздатності держави, згуртуванню суспільства, патріотичному вихованню громадян, наданню обороні України всенародного характеру та готовності населення до оборони держави; ефективний менеджмент у сфері оборони, що ґрунтується на засадах демократичного цивільного контролю, інших євроатлантичних принципах і стандартах, інноваційних рішеннях та сучасних бізнес-практиках, програмно-проектному управлінні оборонними ресурсами, удосконалених процесах визначення та задоволення потреб оборони України; професійний особовий склад Збройних Сил України та інших складових сил оборони, який перебуває в центрі уваги держави, підтримується вдосконаленими системами кадрового менеджменту, підготовки до військової служби та військово-патріотичного виховання молоді, може бути в стислі строки посилений підготовленим і вмотивованим військовим резервом; сучасне високотехнологічне озброєння, військова та спеціальна техніка Збройних Сил України, інших складових сил оборони, яка забезпечує виконання ними покладених завдань, зокрема в операціях НАТО; розвинута військова інфраструктура, об'єднана логістика та достатні запаси матеріальних засобів, дієва система медичного забезпечення, що відповідають потребам сил оборони; побудовані на національних і євроатлантичних цінностях сили оборони, які відповідають критеріям набуття повноправного членства України в НАТО, взаємосумісні з відповідними компетентними органами держав - членів НАТО та спроможні робити гідний внесок у проведення операції НАТО» [3].

Досягнення вказаних цілей робить необхідним перегляд особливостей адміністративно-правового регулювання публічного управління сектором безпеки і оборони, що обумовлює потребу напрацювання достатнього теоретико-методологічного підґрунтя для його ефективного функціонування.

Крім того, важливо зазначити про відповідальність військовослужбовців сил оборони України, яка залежно від характеру порушення може бути дисциплінарною, адміністративною або кримінальною. Якщо дисциплінарна відповідальність передбачається за порушення військової дисципліни і стосується внутрішніх взаємовідносин, то адміністративна і кримінальна в будь-якому разі зумовлюються взаємовідносинами із зовнішніми суспільними інститутами, оскільки навіть якщо порушення військовослужбовців не стосуються цивільного представництва, сам суд є зовнішньою цивільною структурою. Крім того, в

разі накладення дисциплінарного стягнення військовослужбовець має право оскаржити його в суді. У разі незадоволення ухваленим рішенням за своєю заявою або скаргою до керівництва він також може оскаржити його в суді (статті 88, 112 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України) тощо [4].

Разом із тим, на нашу думку, треба звернути увагу на той аспект, що в Україні відсутня система військових судів. Будь-які справи, що стосуються військовослужбовців, розглядаються судами загальної юрисдикції. З погляду незалежності судової влади це, безумовно, абсолютно правильне рішення. Водночас відсутність фахової спеціалізації у військовому праві, знань воєнної специфіки й налагодженого технічного процесу для доступу до інформації з обмеженим доступом, що перебуває в розпорядженні Воєнної організації, тощо зумовлює низьку ефективність судового розгляду у цій сфері.

Сьогодні Україна спрямовує всі зусилля, щоб наблизитися до стандартів НАТО і якщо не стати членом Альянсу, то хоча б наблизитися до вимог і стандартів, які є передовими в світі й ефективними. Тому останнім часом була видана низка нормативних документів, які охоплюють заходи, спрямовані на адаптацію військового законодавства і співробітництва з державами учасниками Альянсу.

Процес стандартизації в НАТО слід розуміти як послідовність заходів, що складається з виявлення та затвердження вимог стандартизації, а також досягнення відповідних завдань цього процесу, в результаті чого виробляються документи стандартизації для НАТО з подальшою ратифікацією або затвердженням, впровадженням, втіленням і подальшим обслуговуванням протягом усього циклу або до повної ліквідації. Основні цілі політики НАТО у сфері стандартизації спрямовано на забезпечення спільного розроблення, погодження та впровадження підходів, принципів, концепцій, доктрин, критеріїв та планів розвитку збройних сил союзників, процедур оборонного планування, проведення операцій, обміну інформацією, адміністрування і логістики для досягнення і підтримання необхідних рівнів взаємосумісності. Політикою НАТО зі стандартизації визначено, що всі союзники, включно з партнерами, мають забезпечувати ефективну здатність їх збройних сил діяти разом, серед іншого шляхом запровадження узгоджених стандартів НАТО. Починаючи із 2014 р. і дотепер Україна активізувала зусилля щодо зміцнення національної безпеки завдяки використанню досвіду і допомоги НАТО в реформуванні оборонної та інших пов'язаних з нею сфер діяльності. Одним із пріоритетів стратегічного планування і завданням усієї оборонної реформи є широкомасштабне впровадження у цій сфері принципів і стандартів НАТО. Очікуваним результатом виконання цього завдання має стати підвищення рівня боєздатності Збройних Сил України та інших складових сил безпеки й оборони, покращення їх оперативної взаємосумісності із збройними силами країн-членів Альянсу, а отже, і збільшення шансів У країни стати членом цієї організації. Переймаючи основні підходи політики НАТО у

сфері стандартизації, Україна аналогічно до стандартів Альянсу використала у своїх нормативно-правових актах трирівневу систему об'єктів стандартизації: сумісність, взаємозамінність та уніфікованість. Залежно від об'єкта стандартизації всі військові стандарти в Україні аналогічно стандарту НАТО ААР-03 «Directive for the Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents» поділяються на матеріальні, оперативні й адміністративні [5, с.211-217].

Список використаних джерел:

1. Шопіна І. М., Тарасов С. В. Конституційні засади захисту прав цивільних осіб у збройних конфліктах. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики / *Матеріали наукового семінару* (21 червня 2019 р.) / упор. Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 376-380.
2. Закон України «Про Збройні Сили України». [Верховна Рада України. Офіційний сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>. (дата звернення: 26.01.2025).
3. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: *довідник* / [Кравченко Л.О., Нікітюк Т.А., Лукічов В.Л., Арнаутова В.В.]; за заг. ред. Л.О. Кравченко. Київ, 2021. 48 с.
4. Дисциплінарний статут Збройних Сил України: затверджено Законом України від 24 березня 1999 року № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14/conv#Text>. (дата звернення: 26.01.2025).
5. Стецюк С. П. Адміністративно-правові засади реформування Міністерства оборони України в умовах євроатлантичної інтеграції: *дис. ... докт. філософії* за спец. 081 Право. Київ, 2021. 283 с.